

Тэвэрт-монголой

ҮНЭН

ВКП (б)-гэй ОБКОМ ба
УЛАН-УДЫН ГК-гэй
болон БМАССР-эй
ВЕРХОВНО СОВЕДЭЙ
ОРГАН

№ 20 (4403)
1944 оной
ЯНВАРИН
29
СУБЕТО

Сая 20 мүнөө.

МАНАЙ ХҮСЭН УРГАН БҮХЭЖЭЖЭ БАЙНА

Социалистическэ Эхэ оройнгоо нэрэ гүрээ эрхэ сүлөө, бээ даанхай байдалай түлөө бүхээрэдэй дайнай, гитлеровскэ Германитай хэжэ байһан Советскэ Союзай Эхэ ороноо хамгаалгын агуухэ дайнай 31-дэй нара үнгэрбэ. Дайн болбол манай байгууллагын манай ардад, манай армин хүсье шаглан агуухэ шагалта болло. Мүнөө бүхы дэлхэй болбол советскэ социалистическэ гүрэн гэжэ хатуу шанта шалгалтыг гал дүлэн согуур хүндэтгөөр тэсэ гара гэжэ хаража байна. Тонуушан янзаар манай орондо болтоло орон гитлеровскэ авантюристүүд советскэ тил эмхи гурмаа аадаха, задаран унаха байха гэжэ болоһон юм. Немецкэ сэргээдэй хэйнэ дайнай түрүүшн негелүүдэй сэг зуурын амжалта-уд гитлеровскэ бандиудай толгой эвсэлэн арыууһан байгаа. Элээр манай түрэл советскэ газар дайныг немецкэ помещикууд хуорондо хубааж, манай завод, фабрика, шахтуудыг, нефтин оловорто амжалтуудыг германскэ магпалуудта хуваан үгэжэ хаалга хэн.

Тээд манай инаг вождь, агуухэ полководца Сталинаар хүтэлэгдэн Улаан Арми болбол гитлеровскэ империалистуудай бүхы шунтай түсүүдэ эбдэн халгад, мүнөө тэдэриг баруун зүг тээшнь намгажа абна. Гитлеровскэ тогууллагдай сэг зуураар ээлһэн советскэ газар дайнын гортонхон хүбинь сүүлэлгөө. Немецкэ булимтарашадаа бүхы гортон болон тохсонуудаа сэбэрлэжэ дүүргэжэ сэг үдэр хэдэн саана бэшэ болонхой. Улаан Армин сухариха бөвтэй болоһон, германскэ хүрэг дээрмэшдэй манай оройн гүрн худар тэмүүлэ орожо байһа, манай Эхэ орондо тон хатуу шүрүүн үдэрүүдэй тудад байһан, дайнай һая эхилээд үрхэ үгэ манай агуухэ вождийн найдабарнта үдэн абан ингэжэ юм хитэн гараа хэн:

«Нүхэдүүд! Манай хүсэн тоолологой, Энэнигманай бардамалханай сайсан удахагүй мэдэхэ байха. Нүхэр Сталинаар толгойлогдорһон большевүүдэй парти, Гүрэнэй Оборона Комитет тооложо баршагүй ардуудай хүсэниг эмхэлдэжэ, эвбүүн муухай дайснай урдаһаа тэсэ бэлэй. Манай гүрэнэй урда шухалын, шухала зорилгонууд гарһан юм. Манай тил болбол Улаан Армия бүхы шухала дайвалхы техникээр, хэрэгсэл түхээрэлгээр, хубсаһа хураар, эдэ хоолой зүйлөөр хангаха еһотой байгаа. Европыг тодон эзэрмэдэн дайсан танк, самолет, миномет, автоматуудай тоогой тэдэр булюо байгаа хэн. Энэ булюо байдалыг усаахууһаар дайныг ябсада өөһтөө гүнаһаагүй хубилгалта туйлажа шадахагүй байгааби. Билээр болбол дайн сэргээй үеһн хүндэ эрхэ байдал согуур ардаһын ажэжын саажихи хуужалыг, сэргээгдэй индустриин хурдан ургалтыг хангаха еһотой байгааби.

Хаанга Россияне, вельгельмовскэ Германияше нэгдэхэ бүхэдэлһэн дайныг нийгэм зорилгонуудыг асуулашагүй бая хэмжээгээршэ шидхэжэ шалаагүй бая. Дайныг ябсан дундуур хаанга Россия, вельгельмскэ Германиян экономикаһын һуларжа, заагаһар унаа хэн. Россиядо металлискэ кризис, туһуһан кризис, эдэ хоолой кризис, транспорттын кризис дэлгэржэ бэлэй. Домогто пешелүүт утгаржа, фабрик заводууд хаалга хэн. Дайныг түрүүшн хэдэн һарануудһаа эхилжэ оройн армия һомо, снэрэдэй дутагдалыг үзэ хэн. Дайн сэргээй нийгэм хүндэтгэ мөн Германиян ажахыдаһае гарһан юм. Гитлеровүүд болбол мүнөөнэй дайныг ябсан дундуур манай экономикыг һарнин муудалга байха, тэрэн дээрһэ манай эсэргүүцэлтын үндэһэ һуури һуларан унаха байха гэжэ болонхой байгаа. Гансаан дайснаһыг бэшэ, мун олонхы харин гүрэнүүд, мангай аюулгүй байһан оронудай политическэ ажал-аюулгадшыг, Улаан Армин сэг зуурын азал-гүндэлгэ СССР-эй дайн сэргээй талаар, экономика талаар һула байһан ябадал гэжэ гэжэ тооложо байһан юм. Тээд дайн болбол энэ сэргээгдэй ташаа ондоогоор харуула. Мүнөө Советскэ Союзай хүсэниг дайн сэргээй үедэ урган дээшлэлһэниг бүтээдөөр хаража байна. Нүхэр Сталинай хэлһэн янзаар, өөһэдһингөө хүсэндэ батаар эгилһэн советскэ ардай һаһанан янзаар болло.

Шухала ажал-аюулгын центриуд болохо, Донбассе шууу агуурһан болон, металлгын, Криворогыг түмэрэйл рудайгаар, Николаеве марганцатайны, Украин, Дон, Кубаниг талха тариантай сэг зуураар алдһанһыг мүргөө советскэ байгууллага, ажахын социалистическэ системэ, манай партин сталинскэ хүтэриг болбол дайн байдалтай үеэ ажахыг хүсэнигүдэй ургалтыг, СССР-эй сэргээй индустриин угаа эхэ дэбжээг үйлдэһэрини хүсэ шалай дээшлэлгэе, буу эбсэг болон һомо хэрэгсэл бүтээн гаргаха ябалдай хэдэн хуби дээшлэлгэе хангаба. Танк, самолет, миномет, автоматуудай тоогой талаар немцуудай булюо байһан ябадал усаахдага. СССР-эй хүсэниг уржага байһан ябадалыг харууһан тодо гэрч болбол дайн сэргээй үедэ шэнэ шэнэ завод, фабрика, түмэрзамуудыг байгуулан ябадал болоно. Бүри һахан Улаан Арми, манай бүхы арал болбол Челябинскэ трубпрокалада завод, Алтайскэ тракторна завод, гурбадхи ээлжэниг Москвадо метрополитенэй, Зуевскэ, Баксанскэ электростанцинуудай баригдажа хүдэлмэриһэн тухай баяртайгаар мэлэбэ СССР-тэ шэнэ шэнэ предприятиенуудыг байгуулаха ябалд үргэлжэлгөөр, тэрэниг хажуугаар сүүлэлгэдһэн районудай ажахыг нэгдэжэ хатуу шанта хүдэлмэриг ажажа байна. Дайснай һүйдхэн һалдараһан ажахыг нэгдэжэ болдохо ябадал болбол манай Эхэ оройн экономика болон сэргээй хүсэ шалай саашаа бүхэжүүлхэ үндэһэн болонхой.

Манай ардай ажахын бүхы һалбаринууд фронтын аригтыг хангахаар аригтайгаар хүдэлмэриһэн. Сэргээй индустриин хүдэлмэриһэн хамта манай бүд нэгдэһэн, эдэ хоолой хүдэлмэриһэн, осоллоход, аригшад, гүтэлшад бүтээдөөр аман бээ гамангунгөөр амжалта байһа. Эхэ оройн тэдэниг ажалыг үлгэрөөр сэгнэн, Үсгэлдэр «Правда» газет соо хүнтэл ба бүд нэгдэһэн ажал-аюулгын хүдэлмэриһэн ордон ба медальнуудаар шагнаһан тухай СССР-эй Верховно Советэй Президиумай Указ хэлбэргэ. Мүнөөдэр мяхан ба һүнэй ажал-аюулгын хүдэлмэриһэн шалгалтаһаа тухай Указ тунхаглагдаба. Эгэ шагналтууд хадаа үйлдэһэрини шэнэ амжалтууд тээшэ бүхы ажалалдыг уржага дуудана. Дайныг ябсан дундуур манай хүсэниг улам уржага байна. Тинхэдэ, гитлеровскэ Германиян хүсэн улам бүри дарагдана. «Тоталныг мобилизациянуудыг» немецкэ дьмэ аршалжа шалаагүй. Немецкэ ажал-аюулгын районнуудыг союзна аваниин бомбодожо байга дээрһэ, Германиян ажахын доройтоло улам хурсадана. Фронт дээрхэ зилдэгтэн немецкэ тилыг улам һуларуулна.

Имэ байхда манай орон дайныг гүрбадхи жэлдэ эгилдэн табигданһа, худанаар уржага байһан сэргээй ажахытай болоод байна. Дайн сэргээй абаса дундуур ажахы болбол өөһэдһингөө хүсэ дээшлэлгэдэй шалбаритай байшо. Тэрэгээр немецкэ-фашистскэ богсол-крепостическэ экономикоһоо булюо һайнаа гэршэлжэ шадат.

Манай илалтын үдэр ойртожо байна. Гэбшье, билээр туйлаһаараа хажажа, һанаажа амаран һуужа шадахагүйби. Дайснаа эсэслэн илахан түлөө тэмсэлдэ хүсэ шалаага дээшлэлгэе, ленинскэ-сталинскэ янзаар хүдэлмэриһэн!

(Январин 24-эй «Правда» түрүү бэшгээ).

Мяханай комбинатай митинг дээрэ Улан-Удын Мяханай комбинатай хүдэлмэришэн, инженерно-техникскэ хүдэлмэришэд болон албахагшад өөһэдһингөө комбинатай түрүү хүнүүдэй Советскэ Союзай дээдэ шагнал ордон ба медальнуудаар шагнагдаһан мэдээлэе угаа эхэ баргуй хукуунээр утгалан байһад.

Тус комбинатай түрүү хүнүүдэ шагнаһанһаа дашрамдуулан энэ оловоһын табалдагтайгаар баргуй митинг болоһон байгаа.

ВКП(б)-гэй ЦК-гэй партгээр энэ комбината хүдэлмэришэд нүхэр Воронова гэжэ баргуй митингэ нээжэ зуураа нигэжэ хэлбэ:

—Президентствэн дээдэ шагналта манай комбинатай 14 стажовещууд, инженерно-техникскэ хүдэлмэришэд хүртэб гэжэш. Энэ хадаа манай бүхы коллективыг шагнаһан хэрэг мун.

Үнгэржэ 1943 сндо 5 һарин туршда тус комбинатай коллектив ВЦСПС-эй ба СССР-эй маха һүнэй ажал-аюулгын гурмадад дамжууһан Улаан түгэе гаргаа.

Сэлэнгынхидэй уряда харюу

Ажалай дэбжэлтэ ургана

ИВОЛГА. (Телефоноор абтаба). Һүүдэй үедэ аймгай олонхи колхозуудай сэлэнгынхидэй үүсхэлыг дэмжэжэ, хэбарай тариалда бэлдэхэдэй бүхы хүдэлмэриин ибаса эли бодо курдан болобо. Январин 20-ой мэдээгэр аймгай колхозууд үрнэ хааха түсөөбө 60 процент хүргөөд, бэлдэһэн тэрэ үрнээ бургаа муухайнаа сэбэрлээ. Мун тариалгын газар дээр саһа тогтоохо, наг шэбхэ гаргаха болон агротехникскэ хэмжээ-абуулануудыг хүсөөр ба шаартайгаар бэлтүүлхэ хүдэлмэри үргэнөөр абуулагдажа байна. Үдэр бүри 6.000 һаа үсөөн бэшэ шарга наг шэбхэ поли дээр гаргадана.

Калнинэй нэрэмжтэ колхоздо хамтын үргэи суулан болохо, сэлэнгынхидэй хандата бэшэге һайшаң хэлсэжэ, тэндэ дэлгэрэнги уялта абат.

Эгэ мүнөө колхозойнай олонхи мори добогдэлхэдэй хүдэлмэриг ажажа байна. Тинэ боллолоор мобилдэлхэдэй бүхы хүдэлмэриг мартын 15 болон сүм дүүргэхэ, мартын 15 һаа хоһоо тариалгын хүдэлмэриг ябаха мориныг байлгажа амаруулха, һайн тэмээлдэ табижа байгааби.—гэжэ тус колхозой полеводческэ бригадын бригадир нүхэр Никифор Салунов мэдүүлэб.

Армин 28-дахн жэлэй ой болтор 49 азаба, бүхы принципой инвентар болон буцад машина зэбсэгүүдэ сүм заһабарилжа бэлэн болгохоор тогтообо. Мүнөө тэндэ 32 азнаһан заһабарилгалдай, Заһабарилгын эрхим бригадануудай тоо дээрһөө үдэртэ улам олоһорно. Тракторист нүхэр Балдандржевай хүдэлмэришэд бригада январь соо түсөөбэй еһотой 12 мотор заһабарилда. Энэ бригадандыг февралын 23 болтор кварталынгаа түсөөбэ 250 процент дүүргэхэдэй гэжэ бээ уялгалба. Юрэнхидөө моторой обкаткада 2 хүн хүдэлмэришэд еһотой юм. Энэ ажалда ажалладаг эрхим тракторист нүхэр Лайжит Цыденова итгэжэ тангарилаба: «Моторуудыг би гансаара обкатка хэхэб». Тэрэнигөө хоһоо Лайжит заһабарилгалда гараһан моторуудыг гансаараа хүдэлтэжэ шалабартай бэрхээр малгана.

Иволгын МТС-эй коллектив январь соо 10 трактор заһабарилжа түсөөбэй аад, 12-е заһабарилжа гаргаа. Сэлэнгынхидэй уряда харюу болон уялга абжа январин дүүртэр хамтадаа 16 трактор, Улаан

шурингиска 1, ефремовскэ 2 звеноуудыг эмхидхэжэ болон 15 болтор полеводческэ бригаданууд, звероноудай хүдэлмэришэдыг хэхэ хүдэлмэриг графиктай танилсуула.

Эгэ мал һубайрха ябалдыг зайсуула. Мал үсэхэ түсөөбө һаа малаар Октябрьскэ революцион 27-дохн жэлэй ой болтор дүүргэхэ.

Майн 1 болтор өһөдһингөө зөөрөөр дайшалхы самолет бүтээжэ гээдэ.

А. ЛИПУНОВА.

«Арбинал» колхозойхидой шэнэ уялга

ЗАЙГРАЕВО (Телефоноор абтаба). Дабатан сомоной «Арбинал» колхозой колхозникууд сэлэнгынхидэй үүсхэлыг халуунгаар дэмжэжэ, ниймүүд уялга абат: «Арбинин 1 болтор тарилга ба халдалаһаага газарт 5.480 шарга наг шэбхэ гаргаха болон үнэһэ, шубуунай аргал суллуула түсөөбө сүм гүсэхэдхэ. Мун 16 толгой сар һуртхэ, Бригадануудай байра байдалыг заһабарилжа бэлдэхэ. Мартын 1-һээ эхилээд тарилгада ябаха мори унаа амаруулжа, шэмээй һайн тэмээлдэ табижа. Февралын 1 болтор

шурингиска 1, ефремовскэ 2 звеноуудыг эмхидхэжэ болон 15 болтор полеводческэ бригаданууд, звероноудай хүдэлмэришэдыг хэхэ хүдэлмэриг графиктай танилсуула.

А. ЛИПУНОВА.

Баатар Улаан Армингай амжалтатай довтолгоого улам хүгжөөжэ ябадалынь ажал хүдэлмэриин амжалтануудаар харюулхын түлөө социалистическэ мурсыгөө үүсхэхэн сэлэнгынхидэй патриотическэ хэрэгийг үшөө үргэнөөр дэмжэе, нүхэдүүд!

Суворовой I-дахн Үртын ордоной кавалер генерал-полковник А. И. АНТОНОВ. (ТАСС-эй фотохроника).

Улан-Сэргээй Флодой офицерскэ составта Советскэ Союзай Геройн нэрээргэ олгогдобо

Немецкэ булимтарашада эсэргүү тэмсэлэй фронт дээрэ Командованияга дайшалхы даалгаваринуудыг жэшээгэй һайнаар дүүргэхэ зуураа шэц зориг гарһанһаа түлөө СССР-эй Верховно Советэй Президиумай энэ оной январин 22-ой Указаар Улан-Сэргээй Флодой бүлэг офи-

церскэ составта Ленинэй ордон болон «Алтан Одон» медаль барюулгатайгаар Советскэ Союзай Геройн нэрээргэ олгогдобо. Бүхы дээрэ 20 офицертэ Советскэ Союзай Геройн нэрээргэ олгогдоо. (ТАСС).

МЭДЭЭСЭЛ

Плендэ абтаһан польско офицернуудыг Катинска ой соо немецко-фашистскэ булимтарашада буудан алаһаниг тодорүүлха, мүрдэхэ Тусхай Комиссиһаа

(Хурянгыгаар абтаба)

Катинска ой соо (Смоленск шадар) плендэ абтаһан польско офицернуудыг немецко-фашистскэ булимтарашада буудан алаһан ушар байдалыг тодорүүлха, мүрдэхэ тухай немецко-фашистскэ булимтарашада ба тэдэниг туһанаршад хэһэн хороо муухай ашаануудыг тодорүүлха ба мүрдэхэ тушаа байгуулагдаһан Гүрэнэй Онсо Эрхэтэ Комиссин тогтоолоор Тусхай Комисси байгуулагдаһан байгаа.

Тус Комиссин составта Гүрэнэй Онсо Эрхэтэ Комиссин член академик Н. Н. Бураченко (Комиссийн түрүүлгэшэ), Гүрэнэй Онсо Эрхэтэ Комиссин член академик Алексэ Толстой, Гүрэнэй Онсо Эрхэтэ Комиссин член митрополит Николай, Бүхэславиянскэ комитетэй түрүүлгэшэ генерал-лейтенант Гундоров А. С., Улаан Крест ба Улаан Полумескэ гэгээ болшоноудай союзай исполкомой түрүүлгэшэ Колесников С. А., РСФСР-эй Гэгээрэлэй Ардай Комиссар академик Потемкин П. П., Улаан Армин сэргээй сангариһа Главно Управлениин начальник генерал-полковник Смирнов Е. И., Смоленскын облисполкомой түрүүлгэшэ Мельников Р. Е. гэшэд оройн байна.

Смоленск шадар сэргээй плендэ абтаһан полянууд

Смоленскын немецкэ ээмдэгшэдэй ээлхэн урда тээ тус областин баруун районнууда шоссейнэ харгы хэхэ ба заһабарилжа хүдэлмэриг польско сэргээй офицернууд ба солдадууд хүдэлмэригэ байһан байгаа гэжэ Тусхай Комисси тодорүүлэб. Эгэ сэргээй плендэ абтаһан полянууд Смоленсктээ баруулжа 25-һаа 45 километр тухай газарта тусхай зорилготой 3 лагерта байһан байна.

Сэргээй плендэ абтаһан польско хүнүүдыг барһан тушаа

Смоленскын оршондо 1941 оной намар сэргээй плендэ абтаһан полянуудай байһан ушар болбол лагерһаа тэрэлдһэн эдэ плендэ абтаһан сэргээй хүнүүдыг немецүүдэй эхэ олоор барһан ушар байдалууд гэршэлэ.

Сэргээй плендэ абтаһан польско хунүүдыг барһан тушаа

Смоленскын оршондо 1941 оной намар сэргээй плендэ абтаһан полянуудай байһан ушар болбол лагерһаа тэрэлдһэн эдэ плендэ абтаһан сэргээй хүнүүдыг немецүүдэй эхэ олоор барһан ушар байдалууд гэршэлэ.

Сэргээй плендэ абтаһан польско хунүүдыг барһан тушаа

Смоленскын оршондо 1941 оной намар сэргээй плендэ абтаһан полянуудай байһан ушар болбол лагерһаа тэрэлдһэн эдэ плендэ абтаһан сэргээй хүнүүдыг немецүүдэй эхэ олоор барһан ушар байдалууд гэршэлэ.

Сэргээй плендэ абтаһан полянуудыг буудан алаһа

«Козын горада» дачада байһан «537-дохн барилгын батальонной штаб» ямаршы барилгын хүдэлмэри хэлтэгий байгаа. Тэрэниг ажал хүдэлмэриин тон нууса байдаг байһан юм. Энэ нэрлэгдһэн дача дээрэ «штаб» личнэ составархинэй хүдэлмэри хэлтэ хээр старостан эгилһэн Катинска сельсоветэй Борск деревинэй Алексеева гэгээ гэршэ болохо эхэнэр нигэжэ мэдүүлэ: «1941 оной августын һүүл багта, ехэнхидээ сентябрда «Козын горада» дачада үдэр бүри шахуу хэдэн ашаанай машина эрбиш хэн. Эхилхэдэ би энэндэ анхаралаа табишагүй һэм, тээд һүүлдэ ажаглаһа ламни дачада орожо эрхэ бурдөө эдэ

Сэргээй плендэ абтаһан полянуудыг буудан алаһа

«Козын горада» дачада байһан «537-дохн барилгын батальонной штаб» ямаршы барилгын хүдэлмэри хэлтэгий байгаа. Тэрэниг ажал хүдэлмэриин тон нууса байдаг байһан юм. Энэ нэрлэгдһэн дача дээрэ «штаб» личнэ составархинэй хүдэлмэри хэлтэ хээр старостан эгилһэн Катинска сельсоветэй Борск деревинэй Алексеева гэгээ гэршэ болохо эхэнэр нигэжэ мэдүүлэ: «1941 оной августын һүүл багта, ехэнхидээ сентябрда «Козын горада» дачада үдэр бүри шахуу хэдэн ашаанай машина эрбиш хэн. Эхилхэдэ би энэндэ анхаралаа табишагүй һэм, тээд һүүлдэ ажаглаһа ламни дачада орожо эрхэ бурдөө эдэ

(Үргэлжэлэһын 2-дохн нурта).

МЭДЭЭСЭЛ

Илдэд абтаан польско офицерүүддэ Катинска ой соо немецко-фашистска булимтаргаидай буудан алаһаниие тодорүүлха, мүрдэхэ Тусхай Комиссиһаа

(Урлалжаал. Экинши 1-дхи юурта)

Машинһаа немецк солдадууд ба үлгэр-офицерүүдэй буухынь харгалш хэм. Тэднэр өйнд хоорондоо шууга-тайгар көөрлөдөөр банда бээ угааска ошоод, һүүлээрнь архидатша хэн. Тэрэ үдэрнүүдэй бани холодоо түлгдэжэ байлаа.

Нэгэ эхэ шыга немецк һахуулай, гав сэрэгэй пленд абтаан бүлэг полятууд эрхэе харха хэм. Һүүлээрнь үлгэрлэд дуудлагад бугуйтайн абган дуудла бэй. Тихэдэнь полятууде буудан алаба гэжэ ойлгоо хэм гэжэ Алескева сайһан мэдүүлэ.

1941 оной намар «Косы горалах» дара дээр болонго ушар байһалые өлгүүлхэд Смоленскэдхи обсерваторийн директор, астрономийн профессор Базалевский Б. Б. гэшын мэдүүлг илгээгээ шуудлаа удхашанартай байла.

Профессор Базалевский болон Смоленскэ немечүүдэй ээлдэй түрүүшын үгэр-үүдтэ горойд алаһанииде «бургомистрын оролошод» хуөөр томилгодоһон байгаа юм. Тихэдэ горойд начальнигта адвокат Меньшгин Б. Г. гэшын немечүүд томилһон байгаа. Тэрэ хадна немечк командованида илангага Смоленскын командант фон-Швец «А» гэшын эхэ этигэлтэй болон претель хүн байһан дээрһэн хожом тэднэртээ хамта арлаа хэн.

1941 оной сентябрийн эхиндэ Базалевский гэш сэрэгэй пленд абтаһа хүнүүдэй 126-дахн лагерһаа һургаһа Жиглинский гэшые табиулха тухай комедант фон-Швецт зуурналда хыш гэһи гуйлгатайгаар Меньшгинда халһанан юм. Меньшгин болон гуйлгынь хүсэл-үүдтэ гэжэ фон-Швецт оройһонгоо һүүлээр гуйлгынь халжа болохогүй байла, юуб гэхэдэ фон-Швец «А» гэшын үгэр хадна пленд абтаһан сэрэгэй хүнүүд тушаа тэн хянуу хуули баржа, хаахынь буудалда хэжэ болохогүй гэһи захирагча бэйер Берлинхэ абта хон байга гэжэ Базалевский хэлһэн юм.

Немецк провокациин гаралга

1942—43 онуудэй үбэл сэрэгэй оршон байдал бүхэ дээрэ немечүүдтэ туһагүй-лөөр эрид хуэр хувилаа. Советскэ союзтэй сэрэгт эхэ шадал шантажа, союзтуудтай СССР-эй нэгдэл бүхжөө. Тихэдэ немечүүд болон Катинска ой соо хэһэн өһөдлөгөө хороо муухай хэрэгтэ советскэ засагай органдуула ха-бадуудан хэрэгтэжэ провокаци хэжэ гэжэ шидэлһэн юм. Немечүүд энэгээрээ ород полятууд хоорондоо хэрэгтэ хэрэгтэ, өһөдлөгөө гэмтэ ябадалай мур сараа арлалха гэжэ болон юм.

Катинска провокаци бэлдэжэ захи-ладаа немечүүд болон аргадаха, худал-дан абаха, айтха мэтээр немечүүдтэ хэрэгтэй мэдүүлгүүд хэжэ үгэхэ «гэршүүлгүүд» түрүүшын ээлжээр бэ-лэжэ эхилэ хэн.

Пленд абтаһан польско офицерүүдэ НКВД-гэй сотруднигуудай буудан алахе өһөдлөгөө харһан хүн боложо Катинска моголанууде үзэхэе эрһэн «селегания-нуудай» урда үгэ хэлхэе элбэ зал-дгаар хэдэн дахин баалхаба. Гестапоцууд Катинска провокацие эшхэ ноургуульгөө эрид сэхэ бэлдэхэһэн юм гэжэ асуудлаа үгэһэн тарваһан 1870 ондо түрһэн Ки-селев Парфен Гаврилович гэшэ мэдүүл-бэ.

Германска гадада хэрэгтүүдэй минис-терствын хэлһэн гаргалһан юм соо «Ка-тинска хэрэг» тушаа немечүүдэй зохо-он материалууд оройн байла. Тэрэнь соо «гэршүүлгүүд» болондожо дээрэ зааг-далан Киселев П. Г. гэшэлэе гадна 1877 ондо түрһэн Голдеев (Голунов), 1891 ондо түрһэн Сельверстов Григорий, 1917 ондо түрһэн Андреев Иван, 1915 ондо түрһэн Жигулев Михаил, 1915 ондо түрһэн Кривошеин Иван, 1893 ондо түрһэн Захаров Матвей гэшэд нэрлэ-һэн байгаа.

Дээрэ нэрлэлдэхэдэй түрүүшын хоер (Голдеев, Сельверстов) Смоленскэ обла-стие Улан Армин сувелхын урда тээ 1943 ондо үхэһэн, нүгөө гурбаһантэ—Андреев, Жигулев, Кривошеин гэшэд немечүүдтэй тоһилһон, магад хуөөр абаа-шагдалан, һүүлшынхнь Смоленскэ стан-ци дээрэ урлан селинхтэ яһан, немечүүдтэ үеэ Ноние Батки дерезиндэ старостаар хүдэлмэриһэн хүн байга гэжэ шалгалтаар тодорюулдгабэ. Тусхай Комисси болон Сухаревскэ бэлэһэн оло-жо, асуудлынь абган байла.

Захаров болон «Катинска хэрэг» тушаа немечүүд өһөдлөгөө хэрэгтэй худал мэдүүлгүүд хэжэ хөөржэ үгэб.

«1943 оной мартын эхиндэ минни гэртэ гневлово гестантын сотрудниг орожо эрвэ хэн. Тэрэнь шэрэ об-жын мэдүүлгүүд, тээд тэрэ хадна шавийе офицер дуудууд гэжэ хэлэ хэн гэжэ Захаров мэдүүлэ.

Гестапалда минни эрхэдэ немечкэ өһөдлөгөө хэрэгтэй мэдүүлгүүд хэжэ үгэхэ хэм. «Та болон Смоленск-Центральная станица дээрэ

«Мүнөө байгаа лагерийн хуулиһаа хатуу болохо гэжэ яаха юм гэжэ би гэжэ барингүй буруушаагаа хэм» гэжэ бээ Базалевский мэдүүлэ. Тихэдэ-ли Меньшгин нам тээш дургууль-нээр харгад, намда дүтэжэ: «Магад багээр хэлэхэдэ ородууд өһөдлөгөө үхжэ болохо, тихэдэ сэрэгтэй пленд абтаһан полятууде шууд үгэ хэжэ гэгэһи дурдал бии» гэжэ нэмэхээр хэлэ бэй.

«Минни юугэһые ойлгохоо болон байхе харахадэ Меньшгин болон энэ ушары тои ноуха хэрэгтэй гэжэ дахин намда уридшалан һануудлаа өнэй тушаа немечүүдэй болонье нам-да «тайлбарлаа» хэн. Полятууде буудан алаха ябадал болон Германияда ябуулдгада байгаа антипольско поли-тикийн нэгэ талаһы гэшэ. Энэ болон ород-польско договорой баталгданай дашрамда илангага хурсалаа юм» гэжэ намда хэлэ бэй.

Базалевский болон ород хэлэ һайн мэлхэ командатуря 7-дохи тайгага зоендерюрер Гиршфельд гэшэтэй хөөр-лэһэн тухайга Тусхай Комиссида мүн тэрэһилэй хөөржэ үгэб:

«Гиршфельд болон полятууд гэшэ хоротой ба хэрэггүй хүнүүд гэжэ үгэ тухайга гэршэлэгдэхэй юм, тигэ халаһ Польшын арал зоние үсөөдхэ-хэ гэшэ газарай хүрһе үгэжүүлхэдэ туһатай, Германиян ажа амдарха газар дайһе үргэжэ арга боложо үгэхэ байгаа юм.—гэжэ эшхэ ноургуульгөө Гиршфельд намда мэдүүлэ хэн. Энэ уулаһа дээрэ Гиршфельд болон Польшодо интеллигентни оройдо үлгэ-гүй, юуб гэхэдэ бүтэлөөр үлгэдөө, буудалдан алаһа, лагертэ хааһаа гэжэ һайржа хөөрө хэн.

Базалевский мэдүүлэ болон Тусхай Комиссин асуула хэһэн гэршэ болохо физикан профессор Ефимов И. Е. гэшын үгэ дээрһэн гэршэлдэбэ. Базалевский болон тихэдэ 1941 оной намар Мень-шгинтай хөөрлэһэн тухайга Ефимовтэ хэлһэн байла.

«Гиршфельд болон полятууд гэшэ хоротой ба хэрэггүй хүнүүд гэжэ үгэ тухайга гэршэлэгдэхэй юм, тигэ халаһ Польшын арал зоние үсөөдхэ-хэ гэшэ газарай хүрһе үгэжүүлхэдэ туһатай, Германиян ажа амдарха газар дайһе үргэжэ арга боложо үгэхэ байгаа юм.—гэжэ эшхэ ноургуульгөө Гиршфельд намда мэдүүлэ хэн. Энэ уулаһа дээрэ Гиршфельд болон Польшодо интеллигентни оройдо үлгэ-гүй, юуб гэхэдэ бүтэлөөр үлгэдөө, буудалдан алаһа, лагертэ хааһаа гэжэ һайржа хөөрө хэн.

Базалевский мэдүүлэ болон Тусхай Комиссин асуула хэһэн гэршэ болохо физикан профессор Ефимов И. Е. гэшын үгэ дээрһэн гэршэлдэбэ. Базалевский болон тихэдэ 1941 оной намар Мень-шгинтай хөөрлэһэн тухайга Ефимовтэ хэлһэн байла.

«Гиршфельд болон полятууд гэшэ хоротой ба хэрэггүй хүнүүд гэжэ үгэ тухайга гэршэлэгдэхэй юм, тигэ халаһ Польшын арал зоние үсөөдхэ-хэ гэшэ газарай хүрһе үгэжүүлхэдэ туһатай, Германиян ажа амдарха газар дайһе үргэжэ арга боложо үгэхэ байгаа юм.—гэжэ эшхэ ноургуульгөө Гиршфельд намда мэдүүлэ хэн. Энэ уулаһа дээрэ Гиршфельд болон Польшодо интеллигентни оройдо үлгэ-гүй, юуб гэхэдэ бүтэлөөр үлгэдөө, буудалдан алаһа, лагертэ хааһаа гэжэ һайржа хөөрө хэн.

Базалевский мэдүүлэ болон Тусхай Комиссин асуула хэһэн гэршэ болохо физикан профессор Ефимов И. Е. гэшын үгэ дээрһэн гэршэлдэбэ. Базалевский болон тихэдэ 1941 оной намар Мень-шгинтай хөөрлэһэн тухайга Ефимовтэ хэлһэн байла.

селинхтээр худалмэриһэн байват. Тэ-рэниетэй бидэ мэдэбди. Гимэ болохоороо, 1940 ондо сэрэгтэй поля-туудта вагонууд Смоленскээр гаража Гневлово станица тээш ошоод, һүүлэ-рын полятууд «Косы горалах» хажуу-дахы ой модон соо буудалдан алгдаа хэн гэжэ мэдүүлэ өһөдлөгөө.

Энэһилэй би болон 1940 ондо сохон полятуудтай вагонуудай Смолен-скээр гаража баруун зүг тээш ошохе хара хэм, тээд ямар станица хүртэр ошохо байһынэ би мэдэбди гэжэ харюуса бэйб.

Тихэдэһин хэрбэ шини һайлаар мэдүүлгэ үгэхэгүй һаани бидээр бадхын үгүүлжэ шадхабди гэжэ, һу-лээрнь бүүдүн резинэ баржа ламай сохижэ эхилэ хэн. Һүүлээрнь ска-мейк дээрэ хэбүүлээд тэрэ офицер хэлмэршээр элбэжэ сохо бэй.

Хэды дахин сохионинь би мэдэ-гүйб, юун ба гэхэдэ, удангүй мэдээгэ алдаржаа хэм.

Мэлэе ороходон тэрэ офицер асуу-тын протоколдо гараа таби гэ хэн. Тихэдэһин би зүрхэгүйдөө, сохиулха, буудалдан алагдахадэ айжэ худал мэдүүлгүүд хэжэ протоколдон гараа табжа хэм. Протоколдон тэрэ табиһанайгад һүүлээр гестапалаа та-биһа бэйб.

Гестапалда минни дуудалганаһа һу-лээр нэгэ хэдэн үдэрэй үгирөөд минни 1943 оной мартын дундуур минни гэртэ хэлмэршэ эрээд, немечк гесте-ралда ошохо, тэндэ түрүүһилгээ мэ-дүүлгэе зүб гэжэ баталаа хэлэхэ өһөдлөгөө гэжэ хэлэ бэй.

Генералда эрхэлэмни мэдүүлгээ зүб гэжэ түш гэжэ найһа асуула хэн. Тихэдэһин би зүб гэжэ хэлэ хэм. Юуб гэхэдэ хэрбэ мэдүүлгээ арга һаа гестапалда үзэһэн юмэлэе оролоо үшөө доро юмэ үзэхэ болохош гэжэ үшөө замда хабалда хэлмэршэ уридшалан һануудла хэн.

Дахин сохиулха навуулхаһа айгад өөрчлөгөө түрүүшын мэдүүлгэе зүб гэжэ харюусаһан байгаб. Һүүлээрнь хэл-мэршэ болон баруун тараа үгэ гэжэ захиралд, тангариһа үгэбэ гэшын гэртээ харихадэ болохо гэжэ хэлэ хэм.

Немечүүд аргадаха, заныха, сохижэ ян-шаха ябадалууде хэрэгтэ хэрэгтэй мэдүүлгүүд бусдыһе хүнүүдлэе, илан-гага Смоленскэ түрмын начальнигтай ту-һалалга байһан Кавернев Н. С. түр-мын худалмэриһэгшэ байһан Ковалев В. Г. гэшэлдэ ба бусдыһе хүнүүдлэе абаха гэжэ һэдэжэ байгаа гэжэ тодорб.

«Катинска хэрэг» тушаа хэрэгтэй мэдэ-үүлгүүд үгэһэн түлөө немечүүд шана-хадан гэдэж байгаа гэжэ Тусхай Комисси-да асуулаһа үгэһэн гэршүүлгэ болохо Смоленскэ горойд хүлүд Соколова О. Е., Пушны Е. А., Бычков И. И., Бондарев Г. Т., Устинов Е. П. гэшэд ба бусад олон хүнүүд мэдүүлэ.

Катинска моголанууде тааруулан зохоһон ябадал

«Гэршүүлгүүд» бэлдэхэгээ хажуугаар немечүүд өһөдлөгөө алаһа пленд аб-таһан польско хүнүүдэй хубсаһанһаа ол-дон 1940 оной апрельһэ хойшо бэлдэ-һэн һара үдэртэй документүүдэ заһа-жа бөлшөөнүүдэй буудан алаһа поля-тууд болгожо, өһөдлөгөө провокацида зохиладуула Катинска ой соохи моголы тааруулан зохоо ябадале хэжэ захал-һан юм. Тихэдэһи провокацино бэлдэ-хэһын буруу болгожо болохо гэршэ ба-ринтатэй бүхи юмжүүдэе арлалаг байгаа.

Немечүүд полятууде Катинска ой соо, мүн бусдыһе газарнуудта буудан алаһан байгаа гэжэ гэршүүлгүүдэй мэдүүлгэ дээрэ һаа тодор ойлгодоно. Полятуудай хүнүүдэе Катинска ой худар зөөн ага-хадэ немечүүд гурбан яһын зорилготой байһан байла: нэгэдэхидэ, өһөдлөгөө хороо муухай ябадалай мур сараа үгн болгохо; хоёрдохидэ өһөдлөгөө бүхи гэмтэ ябадале советскэ засагтэ тохохо; гурбадахидэ, Катинска ой соохи моголанууд дээрэ «бөлшөөнүүдэй алаһа хүнүүдэй» тоо олоо болгохо гэгэһи бай-гаа.

Катинска моголануудта „экскурси“

Катинска ой соохи моголанууд дээрэ бүхи бэлдэхэгшэе хүдэлмэриле хэжэ дүүргэдэ 1943 оной апрель һарада немечк ээмдэгшэд болон пленд абтаһан поля-тууд тушаа зэрлэг муухайгаар ашалан ябадалаа советскэ засагта хабадуулан ашыхае кэдэж хэлбэл болон радиогоор үргэн агитаци хэжэ захалаа хэн. Иймэ

провокацино агитациһаа нэгэ арганы болгожо немечүүд болон Смоленскын болон тэрэһэй ойро тойройн хүнүүдтэ, мүн тэрэһилэй немечүүдтэ ээлжгэдэһи үгэ, али тэднэй туһаларшад болон ор-нуудай «делегатинуудта» Катинска мого-ланууде үзүүлхэ ябадале өмхилгээ хэн.

Өһөдлөгөө хороо муухай ябуулгануудай мур сараа арлалха гэгэһи немечүүдэй һэдэлгэнүүд

Немечүүдэй өмхилгэһэн «экскурси» зорилгооо хүржэ шадгагүй. Моголанууд дээрэ үгэ ахаран хүн бүгэдэ тон бүдүүлг, эли тодо немечко-фашистска провокаци байһа гэжэ ойлгодог байгаа. Тимэ болохоороо немечк засагтаар хэн нэгэһилэй хүнүүдэ дуутайгаар үн-гэргүүд хэмжээнүүдэ абадга байһан юм.

Смоленскһае сухарихад урда тээ немечк ээмдэгшэдэй засаг өһөдлөгөө хороо муухай ябадалай мур сараа яра-лаар арлалха гэгэһи юм. «537-дохи барил-гын батальоний штаб» ээлжэ байһан дача үнэйи тобриг болтооро галдада. Тилбаше һаа немечко-фашистска бу-лимтаргад өһөдлөгөө бүхи гэмтэ яба-далууде яһон даллажа, мур сараага арлалжа шадгагүй.

Судебно-медицинскэ экспертизын зүг-һе хүнүүдэе шалһан үзэһэн ябадал болон пленд абтаһан полятууде немеч-үүд өһөдлөгөө буудан алаа гэжэ арга-гүй тодор гэршэлэ.

«Гиршфельд болон полятууд гэшэ хоротой ба хэрэггүй хүнүүд гэжэ үгэ тухайга гэршэлэгдэхэй юм, тигэ халаһ Польшын арал зоние үсөөдхэ-хэ гэшэ газарай хүрһе үгэжүүлхэдэ туһатай, Германиян ажа амдарха газар дайһе үргэжэ арга боложо үгэхэ байгаа юм.—гэжэ эшхэ ноургуульгөө Гиршфельд намда мэдүүлэ хэн. Энэ уулаһа дээрэ Гиршфельд болон Польшодо интеллигентни оройдо үлгэ-гүй, юуб гэхэдэ бүтэлөөр үлгэдөө, буудалдан алаһа, лагертэ хааһаа гэжэ һайржа хөөрө хэн.

Базалевский мэдүүлэ болон Тусхай Комиссин асуула хэһэн гэршэ болохо физикан профессор Ефимов И. Е. гэшын үгэ дээрһэн гэршэлдэбэ. Базалевский болон тихэдэ 1941 оной намар Мень-шгинтай хөөрлэһэн тухайга Ефимовтэ хэлһэн байла.

Судебно-медицинскэ экспертизын тодорхойлолгэ

Шалһан шажалһан ябадал ба баримта-нуудай үндэһөөр судебно-медицинскэ ак-сперти комисси болон—

польско арини пленд абтаһан офицер-скэ болон заримада рядовой составууде бууджа алаһан ябадалынь тодорлоо гэжэ тоолоно;

энэ буудан алаһан ябадал болон хоер жэлэй саада тээ, тайлбарлан хэлхэдэ, 1941 оной сентябрь декабрь хоерой хоорондохы үеэ тушаа гэжэ баталаа.

Судебно-медицинскэ экспертизын комис-сини зүгһе хүнүүдтэй хубсаһанһаа олдо-һон үнэгэ юмжүүд ба документүүд дээрэ 1941 оной һара үдэрүүдтэй байһан

ушар болон немечко-фашистска засагаар-ния 1943 оной хабар-унай үеэ нэгжүүд хэдэдэ һайлаар хэжэ, шадлагүй байла. Харин олоһон документүүд болон энэ буудан алаһа 1941 оной июньһэ хойшо хэлһэн байгаа гэжэ гэршэлэ; пленд абтаһан полятууде буудан алаһан яһа түхэлэй саг зуураар ээлж-лэһэн СССР-эй газар дээрэ, тэрэ тоодо Смоленск, Орел, Харьков, Краснодар, Воро-неж, горуудуудар немечко-фашистска засагаариний пленд абтаһан советскэ хү-нүүдэ, ажан аманлан һуужа байһан советскэ гражданинууде буудан алаһаг яһа түхэлэй саг алди байһа гэжэ тэм-дэглэе.

Хүүрнүүдһе олоһон документнүүд

Судебно-медицинскэ экспертизын акт соо тэмдэглэгдэх баримтануудһаа гадна, пленд абтаһан польско офицерүүдэе немечүүдтэй буудан алаһан сатынь (немеч-үүдтэй хэлхэдэ еһоор 1940 оной хабар бэйи, харин 1941 оной намар) хадга мо-

гила олгиргоходо олоһон документнүү-дээр баримталганад тогтоодоно, тэдэ документүүд 1940 оной хоердохы халхата хабалхадэ тэди бэйи, мүн 1941 оной хабар ба зунай сагта (март—июньд) хабалдана.

Юрэнхы тобшолол

Тусхай Комиссин мэдэлдэ байһан бүхи материалуудһаа, илангага асуудалһан 100 гаран гэршүүлгүүд мэдүүлгээ, судебно-медицинскэ экспертизын баримтануудһаа, Катинска ой соохи моголаһа абтаһан баримта болохо юмжүүд болон докумен-туудһаа арасагүй тодор доро заагдалан тобиололиуд үлгэр гарна:

«Красная армия» колхозов нүхэр М. Чебунина хүтэлбэрилдэг таран ажалай 1-дхи номерой бригада газраа элдүү-рихэд болон тарилгыһаа хойнохоо ха-шооруула болоттойгоор 1943 оной хабр бусад газарнуудта өһөдлөгөө буудан алаһан сэрэгтэй пленд абтаһан поляту-удай хүүрне зөөн асаржа Катинска ой соо-хи малтаһан моголанууд дээрэ ошодог бэйа;

1. Смоленскһае баруулар гурбан ла-герта байһан дайһай эхилхын урда тээ харгын хүдэлмэридэ худалмэриһэй байһан пленд абтаһан полятууд болон немечкэ ээмдэгшэдэй Смоленсктэ оройһоной һу-лүүдэһи 1941 оной сентябрь хүртэ тээдэ үлгэһэн байна.

2. Катинска ой соо 1941 оной намар немечк ээмдэгшэдэй засаг болон дээрэ заагдалан лагерүүдтэй пленд абтаһан полятууде олоорын буудан алаһан бай-на.

3. Пленд абтаһан полятууде Катин-ска ой соо олоорын буудан алаһа ябадале обер-лейтенант Арнес түрүүтэй, обер-лейтенант Рекет, лейтенант Хотт галт сотруднигуудтай, «537-дохи барилгын ба-тальоний штаб» гэһи основно нэрэр бээ иһонһан немечк сэрэгтэй эмки зу-раганууд үйлдэлдэ байа;

4. 1943 оной эхин баһаа Германиян юрэнхы сэрэгтэй-политическэ оройн байла-лай мууджа захалхаларын немечка ээмдэгшэдэй засаг болон ород поля-тууд хоерые хоорондон хэрэгтүүдтэ бо-лоттойгоор өһөдлөгөө хороо муухай ябадале советскэ засагтэ органдуудтэ ашыха тулада провокацино зорилготой хэдэ хэдэн хэмжээнүүдэ абтаһан байн;

5. Иймэ зорилготойгоор:

а) немечко-фашистска булимтаргаһаа аргадаха, худалһан абаха, заныха, зобо-хоо ланшаха ябадалууде үйлдэжэ советскэ гражданинуудтай дундаһа «гэршүүл-гүүд» оложо, тэднэрһэ 1940 оной хабар советскэ засагтэ органдуудтэ пленд абтаһан полятууде буудан алаһа хэн гэжэ хэбэр-тэй худал мэдүүлгүүд хэжэ аргадаг болохо байгаа;

б) немечк ээмдэгшэдэй засагтэ аба-лаар арлалха гэгэһи юм.

а) немечко-фашистска булимтаргаһаа аргадаха, худалһан абаха, заныха, зобо-хоо ланшаха ябадалууде үйлдэжэ советскэ гражданинуудтай дундаһа «гэршүүл-гүүд» оложо, тэднэрһэ 1940 оной хабар советскэ засагтэ органдуудтэ пленд абтаһан полятууде буудан алаһа хэн гэжэ хэбэр-тэй худал мэдүүлгүүд хэжэ аргадаг болохо байгаа;

б) немечк ээмдэгшэдэй засагтэ аба-лаар арлалха гэгэһи юм.

а) немечко-фашистска булимтаргаһаа аргадаха, худалһан абаха, заныха, зобо-хоо ланшаха ябадалууде үйлдэжэ советскэ гражданинуудтай дундаһа «гэршүүл-гүүд» оложо, тэднэрһэ 1940 оной хабар советскэ засагтэ органдуудтэ пленд абтаһан полятууде буудан алаһа хэн гэжэ хэбэр-тэй худал мэдүүлгүүд хэжэ аргадаг болохо байгаа;

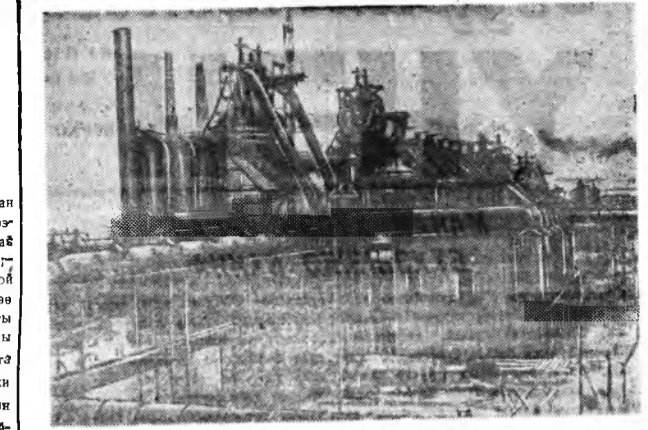
б) немечк ээмдэгшэдэй засагтэ аба-лаар арлалха гэгэһи юм.

а) немечко-фашистска булимтаргаһаа аргадаха, худалһан абаха, заныха, зобо-хоо ланшаха ябадалууде үйлдэжэ советскэ гражданинуудтай дундаһа «гэршүүл-гүүд» оложо, тэднэрһэ 1940 оной хабар советскэ засагтэ органдуудтэ пленд абтаһан полятууде буудан алаһа хэн гэжэ хэбэр-тэй худал мэдүүлгүүд хэжэ аргадаг болохо байгаа;

б) немечк ээмдэгшэдэй засагтэ аба-лаар арлалха гэгэһи юм.

а) немечко-фашистска булимтаргаһаа аргадаха, худалһан абаха, заныха, зобо-хоо ланшаха ябадалууде үйлдэжэ советскэ гражданинуудтай дундаһа «гэршүүл-гүүд» оложо, тэднэрһэ 1940 оной хабар советскэ засагтэ органдуудтэ пленд абтаһан полятууде буудан алаһа хэн гэжэ хэбэр-тэй худал мэдүүлгүүд хэжэ аргадаг болохо байгаа;

б) немечк ээмдэгшэдэй засагтэ аба-лаар арлалха гэгэһи юм.

ЛЕНИНЭЙ ОРДЕНТО МАГНИТОГОРСКО КОМБИНАТ ДЭЭРЭ. Шанэ доменно печин барилга дүүрэг. ЗУРАГ ДЭЭРЭ: Наада захадань—зургадахы доменно печь ашаглалгада оруулагдаха байла. П. Петровой фото (ТАСС эй фотохромико).

Хабарай тарилгада хана соонь бэлдэхэ!

Бага-Куналейн МТС январь һара соо 10 трактор заһабарилхын орондо 18 трактор заһабарилжа, трактор заһабарилжа январь һарыһаа түсэбтэ 180 процент дүүргэе.

Энэ һара соо илангага нүхэр Т. Пано-вой хүтэлбэрилдэг бригада шалгарба. Тус бригада тракторнуудай мотор заһабарил-жа байха зуураа, түсэбтэ даабариа үдэр-

төө үдэртэ 120—150 процент дүүргэе; Түсэбтэ дааб. рна 150 процентһаа доошэ бэшэ дүүргэжэ байһан нүхэр Пономарева шэнгээр хүдэлмэрижэ байһан тарилгада соо олоо. Токарь нүхэр А. Никеев үйлдэбэрилдөө урлан нарижуулгые үргэһөөр хэрэгтэжэ, радиаторнуудай заһабарини ябасые илгээд шантагдаха.

Г. ВАСИЛЬЕВ.

Бэлэдхэлээ улам шангадхана

Хабарай тарилгада юун хэрэгтэй боло-дог ба, тэдэ бүхэниие хүсэд бэлэдхэн зэбсэг түгэс угтахын түлөө Хоринг аймагай колхозууд тэмсэндэ.

Энэ аймагай колхозууд халдаха өһөд-лөгөө 62 процентһын хажжа, 9.650 центнерһын сээрлэбэ. Галы 417 плуг, 67 саялэ, 257 борной болон 820 хуушай хомот тоногтой заһабарилгатаһаа гадна шэнгээр 105 хомот бэлэдхэһэн байна. Мүн агрохимическэ хэмжээ-ябуулгануудыи муу башар хэдэн.

Красно-Партизанска сельсоветтэй Карл Марксн нэрэмжтэе колхоз 1.200 центер үнэ хүрэнг хажжа, шөнөр һайнтайгаар

сээрлэхэһе гадна, машина ээмдэгүү-дэйнгэ болон хомот тоногуудайһаа за-һабарине хүсэд дүүргэе. Тарилга бэ халдангаһаа газар дээрэ 3.800 тэргэ наг шэбхэ гаргаба.

Тарилгада бэлэдхэл Ашайгытэ сомоной Лениной, Сталиной нэрэмжэтэ болон Алаһагай сомоной «Путь Сталина» колхозуудар баһал һайнаар яһаа. Эдэ колхозууд үрһе хүрэнгөө хүсэд хажжа сээр-лахынгээ хажуугаар бэлэдхэлэй бусад хүдэлмэриүүдэе эршэтэй ябуула.

Г. КОМАРНИЦЕВ, АЗО-гай глава агроном.

Шахан тангарига дүүргэлтэ болгоно

—Үндэр ургасын зөөнонуудай худалмэ-рини дүй үршэһе колхозуудта үргэһөөр дэлэрүүлхэдэ,—гэгэһи шахан тангариг Советскэ Союзтэй комсомолууд ба залуушууд ВЛКСМ-эй 25-дахы жэлэй өйн урда тээхэн нүхэр Сталида үгөө хэн.

Манай республиканы комсомолууд болон залуу колхознигууд аба Сталидаа үгэһэн шахан тангарига нэрэ түрэтэй бэсүүдэн, шэнэ шэнэ зөөнонууде өмхилдэхэ байла. Бичурин аймгата үндэр ургасын 9 шэнэ зөөно эмхилдэгдэб. Зайнгийн аймгатай комсомолууд болон залуу колхознигууд мүн 5 нимэ зөөно эмхилдэе. Тельманай нэрэмжэтэ колхозой комсомолууд өөртөө колхозой нүхэр Афанасьевай ефремовскэ зөөногой үн-

гэршэ жэлһын худалмэриин үлэмжэ эхэ ашаг туһатай байһаниень харлада абжа, залуушууд үндэр ургасын зөөно шэнгээр өмхилдэб. Энэ зөөно залуу колхозник Бичурин Матвеева хүтэлбэрилдэе, өһөдлөгөө худалмэриһэн 65 га гага, дээрэ ноталай үгэжүүлгэ хэбэр гаргажа эхи-лэе. Мүн энэ аймгатай «Арбиль» колхоз асей залуушууд нүхэр Шилкина хүтэл-бэрилдэһэтэй үндэр урдынь зөөно эмхилдэхэ, эн